

Kosten en baten van lokale energie-initiatieven

Door Pieter Boot, verbonden aan het Planbureau voor de Leefomgeving.

Maatschappelijk vallen de baten hoger uit dan de kosten als huishoudens vanaf 2020 de helft van hun stroomverbruik door wind zouden laten opwekken, concludeert een recente studie van Arcadis en andere organisaties: 'Lokaal energiek: centrale duurzame elektriciteit'. Dat is mooi, maar hoeveel zijn wij en de opdrachtgever daar wijzer van geworden?

Het idee was zo goed. Er is een sterke toename van het aantal lokale energie-initiatieven, dat wil zeggen "collectieven van kleinverbruikers die decentraal energie willen produceren voor eigen verbruik." Gemeenten ondersteunen deze initiatieven vaak, dus het was niet zo'n gekke gedachte als vraag te stellen: stel dat dit echt fors zou toenemen, zou dat maatschappelijke winst betekenen? Levert het welvaartswinst op, of is het

vooral fijn voor alle initiatiefnemers? Dat liet de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) onderzoeken. Maar wat ga je precies na? Men besloot alleen te kijken naar elektriciteit en decentrale initiatieven gelijk te stellen aan zon en wind. Het maatschappelijke saldo was dan de winst aan minder CO₂, meer luchtkwaliteit, voorzieningszekerheid, tegenover de hogere kosten door investeringen in turbines en panelen, onbalans van het net en onderhoud – afgezet tegen een elektriciteitspark dat zou blijven als het huidige. Zo berekend blijkt meer windenergie maatschappelijk rendabel, meer zon-PV niet. Maar zijn we hier veel wijzer door geworden? Ik denk het niet.

Energiebesparing

Heeft de kosten-baten analyse naar de goede dingen gekeken? Zijn mogelijke grote baten niet over het hoofd gezien? Lokale energiecoöperaties verschillen sterk van elkaar, maar willen vaak meer onafhankelijk zijn van grote buitenlandse ondernemingen. Wethouders willen de lokale gemeenschap versterken. Vaak wordt ook verondersteld dat iemand die eigen energie opwekt, daar bewuster en zuiniger mee omgaat. Werkloze bouwvakkers kunnen aan de slag. Boeren kunnen hun mest kwijt in biovergisters. Windmolens die gemeenschappelijk eigendom zijn, roepen minder weerstand op. Het is bijna onmogelijk deze drijfveren te vangen in een denkbeeldige helft

van het elektriciteitsverbruik door wind en zon. Erger is dat het de wethouders en coöperatieleden wellicht op het verkeerde been zet. Immers, als je nadenkt over maatschappelijke baten, begint dat met energiebesparing. En energiebesparing is vooral warmte. Dus de grote baat verkrijgt de coöperatie door een bijdrage aan isolatie van huizen en bedrijven. De wethouder die in werkgelegenheid is geïnteresseerd, heeft ook baat bij isolatie omdat dat geld bespaart op de energierekening.

Teveel en te weinig

Er zijn natuurlijk plaatsen in ons land waar men in de buurt windmolens kan neerzetten – niet voor niets zijn de grootste op wind gerichte coöperaties Zeewind en Deltawind te vinden in Goeree-Overflakkee en Zeeland. Men werkt daar aan een project van 100 MW rond de Krammer, waar de bevolking intensief bij wordt betrokken. Maar als de helft van de Nederlandse huishoudens windenergie krijgt, komt dat grotendeels van zee en wordt vooral geleverd door grote energieondernemingen. Innovatief, bijdrage aan nationaal doel – maar niet lokaal. De studie gaat dus tegelijk over teveel en te weinig.

Rare redenering

Soms moet je maar erkennen dat iets niet goed is te meten en toch belangrijk is. Als je dan toch alles in cijfers wilt

vatten, worden baten opgevoerd die me dubieus lijken. Zolang er een Europees CO₂-plafond is door de emissiehandel, is de harde waarheid dat CO₂-reductie bij ons kan leiden tot meer uitstoot van bruinkoolcentrales elders. Dat wisten de onderzoekers ook en dan is het onjuist aan de CO₂-winst een hoge prijs te hechten omdat CO₂-reductie zo'n belangrijke lokale drijfveer is. Nog erger wordt het als het Centraal Planbureau als bewijslast wordt opgevoerd. Veel coöperaties vinden dat hun voorzieningszekerheid toeneemt door eigen opgewekte elektriciteit. De onderzoekers vertalen dit naar het nationale niveau en stellen dat de

voorzieningszekerheid zodanig door wind en zon wordt verbeterd dat de (risico-opslag van de) maatschappelijke discontovoet hierdoor – gesteund door het CPB – van 3 naar 2% verlaagd kan worden. Dat tikt natuurlijk aan. Dit leek me een rare redenering: waarom zou een brandstofmix in 2040 van wind, zon en gas zoveel zekerder zijn dan de huidige van gas, kolen, hernieuwbaar en kern? Mijn zegsman bij het CPB kon zich dan ook niet in het vermeende lagere risico vinden. Ergo: leve de lokale energie-initiatieven, maar daar hebben we deze studie niet voor nodig. ■

